Handzel, Karel
Klimek

KAREL HANDZEL

KLIMEK

POHÁDKA UHELNÉ ZEMĚ

s původními dřevoryty

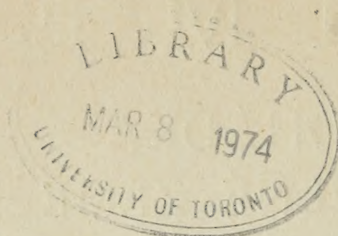
B. Bartoše

1920

KNIHOVNA »KOLIBY«
OBCE UMĚLECKÉ TVORBY NA MORAVĚ
SVAZEK I.
NÁKLADEM VERAIKONU V PRAZE-KARLÍNĚ

Od spisovatele.
Praha 30.12.21.
Karel Handzel.

VYTISKLI V. PALÁSEK A FR. KRAUS V PRAZE I.-159.

KLIMEK

I

SIROTEK, UHELNÁ JÁMA, ZEMNÍ DUCH A KLIMCI.

II

ŠTĚDRÝ VEČER V DOLE, KOUZLA KLIMKŮ, SLUNOVRAT A ZAČAROVANÝ PROUTEK.

III

ZTRÁTA UHLÍ, ZKÁZA MĚSTA A SIROTKŮV OBJEV.

SIROTEK

I.

SIROTEK, UHELNÁ JÁMA, ZEMNÍ DUCH A KLIMCI.

Žil kdysi na světě synek srdce dobrého a nebojácného, vtipné hlavy a pilné ruky. Byl z chudobných rodičů, ale štědrý, jako by mu patřilo půl světa. Dětem, bohatším než byl sám, rozdával hračky, které vynalezl vlastním umem a vyrobil vlastní rukou. Byly to vozíčky a mlýnky, křížky a panáčky, lodičky a koníčky a mnoho, mnoho jiných roztomilých a radostných hraček a věciček, které byly tím vzácnější, protože takových nikde člověk nedostal koupiti. Jen to, co už nikdo nechtěl, nechal hošík sobě. Jak vidíte, lidičkové, nebyl synek sobecký tak, aby chtěl míti všechno jenom pro sebe, ale byl sdílný a družný, jako by za ním jely vozy, plné dukátů, žluťoučkých a kulatých jako malá housátka.

Synek ten narodil se už s takovou družností a s takovou dobročinnou silou ve svém malém srdéčku. Mnohé děti i dospělí lidé kolem něho byli družnými jen proto, že stále něco od jiných potřebovali, sami však ničeho nedovedli tak, aby jich druzí mohli k něčemu potřebovati. Byli oni jako obtížní lenošní žebráci, které kdysi pracovití lidé v městech vymrskávali metlami ven za brány. Ten hošík byl však družným, protože se mu chtělo rozdávati. Neboť, čím více hraček a nápadů rozdal, tím více se mu jich rodilo v hlavě a rostlo pod rukama. Jakoby ty darované dělaly místo těm, které se měly teprvé zroditi. Ve své chytré hlavě, odvážném srdci a pilné ruce měl jich celý sklad a nikdo mu jich nemohl vzíti. I mohl synek vždy a všude rozdávati jako nejbohatší pán.

Tak ho měl každý rád, chlapec rostl a byl ze dne na den šťastnější a všem milejší.

Brzy však jedno veliké neštěstí přivalil život na hocha. Osiřel. Přišlo to všecko na ráz jako veliká voda, jako těžký balvan s vysoké hory. V týdnu ztratil hošík otce i matku a potom přišly zlé časy.

Dokud žili rodičové zlatí, žilo se všem dobře a útulně. Najednou však začal otec silně píti vodku a to proto, že srdce jeho bylo oklamáno chamtivým člověkem. Otec dlouhá léta skládal peníz k penízi a těšil se, že si jednou zakoupí kousek půdy pod horami a bude hospodařiti na svém. Tu však přišel zlý, hltavý člověk cizí víry, cizích mravů a cizího kmene, využil otcovy touhy po půdě, prodal otci cizí půdu jako svou a a s penězi utekl. Tak přišel otec o všechny nastřádané peníze, vydělané těžkou prací v uhelných dolech, a svou ztrátu si vzal tak do hlavy, že nebylo dne od té doby, aby se byl neopil. Z toho tak chřadl a scházel, že ho byla brzy jen kost a kůže. Nedával na sebe pranic pozor při práci a tak se jednoho dne dostal na svažné chodbě v dole mezi rychlé vozíky, plné uhlí. Byl jimi tak pomačkán, že ve chvíli vypustil duši a nahoru z jámy vytáhli již jen jeho mrtvolu.

Matka, jako dříve tiše trpěla tak nyní oddaně a vytrvale jala se živiti sebe a hocha prací mimo domácnost. Posluhovala a uklízela v kancelářích uhelných závodů, kde dříve pracoval její muž. Ve chvílích po práci sbírala večer škváry a uhlí na vysypiskách za městem. Odměna za posluhu v kancelářích a malé výslužné za otce nestačily na živobytí. Proto hleděla matka prodejem uhlí nasbíraného v uhelných odpadcích, zlepšiti život sobě a hlavně svému hochu. Nebylo jí to však dlouho přáno. Pátého dne po otcově pohřbu se matka vůbec nevrátila večer domů. Sbírala jako ty dny před tím sehnuta škváry a uhlí v od-

padcích, vyvežených z dolu a z topírny na vysypisko, až ji omamné plyny, které vystupovaly z doutnavých, neuhašených škvárů, zbavily smyslů a vědomí. Padla na zem na svou nůši, pacholci shora od koksových pecí a topíren přisypali ji ve tmě nevědomky žhavými struskami a ráno našli z ní lidé jen ohořelé hnáty a doutnající kupu hadrů.

Odešli rodičové zlatí na věčnost a ani jeden ani druhý se pořádně nerozloučili se svým synkem, který zůstal na světě sám, samotinký jako stromek v širém poli. Tak osiřelo dítě ve dvanáctém létě. Synek stal se sirotkem. Dva roky starali se o něho dobří lidé. A co nedala láska chudých horníků a lidí dobrého srdce, to dalo smetiště, kde synek našel mnohdy leccos, co se dalo ještě zpeněžit a proměnit v jídlo. Ve čtrnácti letech učil svět, vždy k jiným přísnější než k sobě, hocha spoléhati na sebe a v práci rukou ne v žebrotě a toulkách hledati obživy. Dobří horníci, sousedé a známí otcovi, pomohli hochu do práce na důlní závod.

Když spustili hocha poprvé dolů, bál se trochu a chtěl zase nahoru. Druzí horníci se mu však vysmáli a konejšili jeho strach. Po čase si synek zvykl, ba zamiloval si téměř důl.

Uhelná jáma připadala hochu jako veliký dům ve městě se dvěma východy, který má mnoho poschodí a v každém poschodí má mnoho chodeb, v chodbách byty a v bytech síně a pokoje. Jen že v dole je první patro čili první hory to první pod zemí. Pak přijde druhé, třetí patro hlouběji a tak pořád asi na půl druhého sta metrů jedno patro od druhého, dokud je uhlí anebo, dokud plyny a voda dovolují dolování. Horník si však musí v jámě tato poschodí, chodby a světnice sám napřed vykopati a vydlabati. A on je kope jen proto, aby se dostal k uhlí. Od těžní jámy, navrtané svisle do země, kudy běhá

klec nahoru a dolů s lidmi, uhlím a dřívím, prorývá se horník zemí jako krtek všemi směry za uhlím. Když v jedné hloubce všechno uhlí vykope všemi směry, až kam to jde, zakládá o sto nebo více metrů hlouběji další patro nebo hory. A zase vybírá ze země uhlí, podpírá podebrané vrstvy země dřevěnými stojkami a zavrtává se dále ku předu, šikmo nahoru nebo směrem dolů. Vždycky na jedněch horách se práce končí, na druhých se těží uhlí v plném proudu a na dalších se země prohlubuje a připravuje k těžení. Někde se země, která kryje uhlí, odkopává lehčeji, někde hůře a nesnadněji. Měřiči měří zemi a množství otravných a výbušných plynů, střelci odstřelují dynamitem skály, havíři podkopávají a odkopávají uhelné pásmo, synci házejí nakopané uhlí do vozíků a vozači odvážejí plné vozíky k těžní jámě, kudy je klec vytahuje nahoru. Často musí se havíř plaziti po břichu a po zádech nízounkou chodbičkou jako had jen, aby co nejvíce uhlí vynesl na světlo denní. Těžní jámou padá dolů vzduch a větrní jáma, opodál zbudovaná, jej ssaje.

Trpce se tu vydělával denní chlebíček. Život a smrt byly u sebe blizounko a žádný horník nevěděl, zda se vrátí živ z dolu ke svým doma. Všech trpkostí dostalo se sirotkovi vrchovatou měrou. Do jámy spouštěl se sirotek v kleci a v kleci byl vytahován po práci nahoru s ostatními horníky. Bylo to podobně, jako když se ve zdviži dávají vytahovati lidé do vysokých poschodí. I schody byly v dole, totiž žebříky, ale po těch se vystupovalo ze země na světlo denní jen, když se porouchala klec nebo jiné neštěstí zamezilo dopravu v těžní jámě. Také s patra na patro čili s hor na hory chodíval někdy sirotek po těchto schodech.

S počátku vozil sirotek v dole nádoby s výkaly ke kleci. Později byl přidělen k některé hornické práci a tu pomáhal odvážeti nakopané uhlí na kolečku k vo-

zíkům, které vjely s uhlím do klece a byly vytaženy nahoru. Asi půl roku tak pracoval a za tu dobu dověděl se mnoho podivných věcí o dole.

Starší havíři si vypravovali o Zemním Duchu, přísném a vousatém starci, který někdy vysílal do důlních chodeb čili překopů a stříd ohnivého koně a zkoušel srdce horníkovo, je-li bázlivé. A hvízdal-li přece některý horník, dostal z čista jasna pohlavek, až se mu hlava zatočila, a nevěděl, od koho.

Jiní horníci si zase šeptali o Klimcích, takových trpaslících a neposedách, žertovných a čtveračivých, vousatých a ježatých lidičkách s pisklavými hlásky. Klimci zanášeli havířům jejich věci do koutů tak, že jich potom havíři nemohli najíti. Havíři se zlobili a láteřili a Klimci se jim po koutech a za uhelnými balvany pištivě smáli. Pokřikovali ze zákoutí chodeb na horníky: klim, klim, klim; klim, klim, klim . . . tak, jako by to zvonily kopáče horníků. Házeli na horníky ze zároží drobné kamínky, honili se s krysami jako diví po dole a prosili horníky o tabák anebo jim jej tahali z kapes. A když si některý havíř zdřímnul, sypali mu Klimci tak dlouho uhelný prášek do nosu a šimrali horníka na očích a uších, až kýchnul, zahromoval a Klimci se rozutekli ve strachu s nesmírným pískotem jako rozpustilé děti.

To všechno sirotka tak zajímalo a bavilo, že téměř toužil po tom setkati se s nějakým takovým důlním stvořeníčkem. Jeho touha byla tak veliká, že počal ponenáhlu viděti v dole to, co ani nejstarší horníci nespatřili. Oživil si tmavou zemi svými nápady a doměnkami a brzy tak si ji zamiloval jako vlastní matku. Mluvil k černým balvanům jako k živým lidem a rozveseloval se zvukem svého hlasu, který se k němu stonásobně vracel z propastí uhelných slují. Byl to dobrý hoch, který byl smuten jen, když měl hlad a když

mu bylo teskno. Neboť se mu někdy tak zastesklo v dole po rodičích, po přísném a prudkém otci, po milé a ustarané matce, že žaloval uhelným skalám svoji opuštěnost a těšil se v černých slujích ozvěnou svých žalob. Na lidi nechodil se svojí tesknotou, protože věděl, že každý má svých starostí a strastí až po krk.

Bydlil v rodině jednoho důlního strojníka. Tam měli osmileté děvčátko, Slávečku, kterou měl sirotek velice rád. Hrával si s ní, robil jí hračky a nosil dobré věci z města. Strojník si brzy oblíbil sirotka a měl ho rád jako vlastního.

Také na dole se hochovi časem polepšilo. Závodní správce si jednou při pochůzce dolem všimnul čiperného horníčka a dal ho strojníkovi na výpomoc. Bylo to jakési povýšení pro synka. Přilnul tím více ke strojníkovi a byl by mu udělal, co mu na očích viděl. Brzy se sirotek tak vycvičil, že mnohdy vedl čerpací stroj samostatně. Bývalo to obyčejně, když některý strojník onemocněl. A u čerpadel v jámě bylo stále práce dost. Podzemní voda tlačila se se všech stran do uhelného dolu. Stékala po skalách, tekla potůčkem kolem stěn překopů a stříd, tvořila kalužiny a, kdyby se nebyla stále vyčerpávala strojem, mohla zabrániti i v dolování.

Rok za rokem ubíhal takto sirotkovi horníčkovi v práci a starostech o živobytí. Sirotek povyrostl, sesílil, zmužněl a zmoudřel.

ŠTĚDRÝ VEČER v DOLE

II.

ŠTĚDRÝ VEČER V DOLE, KOUZLA KLIMKŮ, SLUNOVRAT A ZAČAROVANÝ PROUTEK.

Přišly čtvrté vánoce od smrti rodičů. Pro hocha to býval nyní zlý a trapný čas. Když se lidé veselili kolem obdarovaných stolů, seděl sirotek sám v koutě, trápil se vzpomínkami na rodiče a cítil se cizím i u tak dobrých lidí jako byla rodina strojníkova.

Již den před štědrým večerem se rozejeli horníci na svátky domů do vesnic, neboť se nepracovalo. Pouze voda se musela stále čerpati, jinak by se jí nahromadilo mnoho v dole a mohlo se snadno státi neštěstí. Byla to smutná služba v dole pro toho, kdo musel ke stroji. Na celých horách nebylo ani človíčka a tu musel člověk sám seděti téměř dvanáct hodin hluboko pod zemí u stroje, který jednotvárně lomozil a páchl rozehřátým olejem.

Tentokráte přišla řada na strojníka, u kterého sirotek bydlil. Strojník se chystal nerad do práce, jakoby šel na smrt. Žena jeho byla smutna, děvčátko bylo smutné a plakalo.

»Tatínku zlatý, zůstaň s námi! . . . . Neodcházej, tati-i-i! . . . My budeme plakati. Já už pláču, hle . . .« řeklo děvčátko a počalo lítostivě plakati.

Sirotek seděl zasmušile v koutě u kamen. Byl volný, mohl dnes dělati, co chtěl. Služby neměl, neboť takového hocha by nikdo nebyl poslal na osamocené hory do dolu lidu prázdného.

Když děvčátko počalo plakati, zabolelo sirotka srdce cizí bolestí jakoby vlastní i zvedl se a pravil:

»Strýčku, zůstaňte doma! Já půjdu za vás.«

»Ty bys šel?« Otázal se radostně strojník, ale pak se zastyděl a řekl:

»Jenom zůstaň doma! Odbudu si sám, co na mne přišlo.«

»Když chce sám,« vmísila se do rozmluvy strojníkova žena. »Dám mu do plecháčku horkého čaje, kus makového koláče a může si vzít ten nový kalendář s sebou na čtení, aby mu nebylo smutno pod zemí.«

»Mně je to stejné, jsem-li zde nebo tam. Já nikoho nemám na světě, s kým bych se potěšil, a vy zůstanete doma, povečeříte, rozveselíte Slávečku . . . Neplač, děvuško, tatínek zůstane doma.« Řekl sirotek a jal se oblékati pracovní šaty.

»Slávečko, pros tatínka, aby zůstal,« pobídla matka dcerku.

Strojník váhal. Bylo mu trochu stydno poslati hocha samotného do tmavé, opuštěné země, ale také by rád byl zůstal na Štědrý večer s rodinou doma.

»Tati-i-i, zůstaň s námi! Já ti zazpívám koledu, co jsem s ní upadla na ledu.« Prosilo dítě.

»No, tak zůstaň, starý!« Mluvila matka a chystala honem čaj do plecháčku a krájela koláč.

»Já už jdu, strýčku,« ozval se sirotek a tím všechno rozhodl.

»Tak, tu máš čaj, je dobrý. Tu máš ještě cukr, přislaď si. Zde máš koláč v šátku a vezmi si trochu ořechů, aby ti čas ušel. A kalendář máš?«

»Mám, všechno mám. S Pánem Bohem! S Bohem, Slávečko.«

»A nebudeš se tam sám bát?« Tázal se ještě strojník hocha.

»Ale čeho bych se bál? Nikomu jsem neukřivdil, tož, co by se mi mohlo zlého státi? A když nějaké to strašidlo přijde, tož si zakoledujeme spolu. S Pánem Bohem!« Loučil se hoch a otevíral dvéře.

»Tady máš kousek stromečku, strýčinku!« Volala za ním Slávečka a podávala mu vidlicovitou větvičku, utrženou s vánočního stromečku, který stál na stole, ověšen cukrovím, ovocem a hračkami. Sirotek zastrčil větévku do dírky u kabátu a vycházel.

»S Pánem Bohem! Měj se tam dobře! Ať se ti nic zlého nestane!« Volali za nim staří.

»Pán Bůh tě tam opatruj, strýčinku!« Volalo ještě za ním děvčátko.

Sirotek vyšel. Bylo mu sice smutno, ale jeho hrdinství ho počalo hřáti v srdci i tak se nějak cestou rozveselil, že v dobré náladě sjel dolů a přišel ke svému stroji, kterým měl celou tu vánoční noc čerpati vodu na posledních horách. U stroje již naň netrpělivě čekal strojník z první směny, který chtěl také ztráviti Štědrý večer v kruhu své rodiny. Sirotek vystřídal unaveného a nedočkavého strojníka a jal se stroj prohlížeti a čistiti.

Voda zatím opět hodně stoupla a trvalo hezkou chvíli než starý stroj přišel do pravidelného chodu a počal stejnoměrně čerpati vodu. Když byl sirotek s čistěním a mazáním stroje hotov, sedl si, pojedl, napil se čaje. Potom rozlouskal několik ořechů a počal čísti, ale čtení ho brzo omrzelo.

V dole bylo ticho jako v hrobě, ani živé duše daleko široko. Na pátých horách, kde sirotek čerpal vodu, byl on samojedinou živou bytostí a nejhlouběji v zemi, neboť to byly poslední hory v uhelné jámě. Na celém velikém uhelném závodě bylo asi pět lidí v tu dobu, hlídač, strojník nahoře a strojníci na druhých, třetích a čtvrtých horách. Nikde ani hlásku, ohromné smrtelné ticho. Takové ticho, jakého nikde na světě pod sluncem není, a člověk ví, že, kdyby přišla sebe větší hrůza, nikdo neuslyší jeho volání. Nesmírné vrstvy země visí nad lidskou duší a nepropustí ani nejzoufalejšího výkřiku na hoření svět.

Ale synek se nebál a strachu neměl, neboť dávno zamiloval si zemi jako matku rodnou a ona mu vypravovala ve svých temných hlubinách příhody krásné a milé, jakých by žádný člověk na světě nevymyslil. Stroj šel jednostejně a jeho chod zanikal beze stopy v nesmírném tichu a klidu země. I napadl synka stesk a tesknota osamění chytila ho za srdce.

Blížila se pomalu půlnoc. Sirotek počal klímati a podřimovati. Větévka stromečku, podaná mu Slávečkou a zatknutá do kabátové dírky, ho sice šimrala do obličeje skloněné hlavy, ale ticho uhelné jámy bylo tak veliké a silné, že sirotkovo vědomí bloudilo a ztrácelo se v něm jako maličká rybička v širém moři hlubokém.

I sedí tak chudáček sirotek sám a sám na tisíc metrů hluboko v zemi, podřimuje a vzpomíná na maminku a tatínka a tu se mu náhle zdá, že něco šustlo u vchodu. Otevře rychle oči a vidí, vidí. Hle co vidí! Na prahu stojí mužíček, tenouninký jako hůl. Ruce a nohy dlouhé a tenoučké jako tykadla motýlů. Má vousatou bradu až po pás a rozcuchané vlasy trčí mu tenounce dvěma směry jako růžky na hlavě. Oblečen je do slavnostního hornického kroje, zlatem pošívaného. Jednou rukou si přidržuje dlouhé vousy, aby se mu necuchaly vanem vzduchu, který se hnal k větrní jámě, a druhou kývá na synka, usmívaje se při tom do vousů, jako by spolkl něco trpkého. Sirotek se diví, hledí, vstává, váhá, ale pak si myslí:

»Eh, co! Ruka Páně nade mnou,« a jde blíže k mužíčkovi.

»Klim klim, hochu, zvu tě k nám, klim klim na večeři klim klim.«

Sirotek, jako by pozbyl řeči, nemluví, jen hlavou přikyvuje.

»Aha, to je Klimek!« Myslí si v duchu a čeká, co bude dále. Obrací se tázavě ke stroji, co že s ním.

Mužíček přikročil k čerpadlu a udělal na hřídeli kola žlutou svítivou křídou znamení: dvě a dvě rovnoběžné čáry křížem přes sebe a jejich osm konců ve stejném směru zahnutých a šipkami opatřených jako šlo kolo. Křída se počala vypařovati a vydávati zvláštní podivnou vůni, která upomínala na lesy a matčiny polibky. Kolo se točilo a stroj šel sám sebou, jako by věčně věkův měl takto jíti. Potom zamířil mužíček ven. Sirotek vzal lampu a šel za ním.

»Klim klim shas svoji blikavku, klim klim neviděli bychom ničeho klim klim,« řekl Klimek.

Synkovi bylo sice trochu divno, že mužíček svoji řeč proplétá slůvkem klim, jež zvonilo v jeho ústech jako když horníkův kopáč zazvoní při kopání uhlí o tvrdý kámen. Nechtěl se však zdáti nezdvořilým, proto mlčel a jen poslouchal. Shasil lampu, benzinovou větérku, jak bylo poručeno. Sotva, že tak učinil, zazářilo před nimi v chodbě na deset kroků krásné, žluté světlo. I vyšli.

Kráčeli kousek známou chodbou, pak podlezli a zahnuli na pravo. Šplhali chvilku po svahu vzhůru a potom kráčeli širokou slují.

Sirotek s počátku snažil se rozpomenouti, kudy jdou, ale brzy se úplně popletl, ztratil směr a šel odevzdaně na slepo, kam ho Klimek vedl.

Prošli dlouhou chodbou, pustili se po srázu dolů, zahnuli na levo a vešli do úzké chodby, která byla stále užší a nižší. Světlo cupalo před nimi pořád na vzdálenost desíti kroků a zářilo tak silně, že kam přišlo, jako by se byl den udělal.

Někde byla chodba tak úzká, že se hochu zdálo, že uvázne mezi stěnami jako zaklíněný, ale tu se počala chodba rozestupovati a zvyšovati. Propustila je, sotva však prošli, sevřela se zase a srostla v původní velikost. Tak prošli mnoho chodeb a chodbiček, úzkých

jako skuliny ve dveřích. Země se před nimi otevírala a zavírala, úhelné skály je propouštěly a zase srůstaly v patách za nimi.

»Jak já se jen ubožák dostanu zpět,« myslí si tiše synek, ale neříká ničeho.

Prolezli již hodný kus země. Hochu se zdálo, že je snad již na sousední jámě. Prošli mohutnými ložisky uhlí, o jakých se sirotku nikdy ani ve snu nezdálo. Viděli jeskyně, které zářily kyzem jako zlaté. Prodrali se slují, plnou bílých lidských kostí, přišli do nádherných síní z modrých a zelených skalic, ale cesta zdála se bez konce.

Najednou zahnuli z nějaké úzké chodby za roh a stáli na prahu velikého sálu, ozářeného mohutným žlutým světlem, jež se vznášelo u klenby jako zlatý pták. V tom okamžiku světlo, jež je provázelo, zmizelo beze stopy. Sirotek zůstal udiven státi.

Zelený strop síně, klenutý krásně jako zvon, byl krášlen nádhernými modrými květy neznámého tvaru, podobnými poněkud kosatcům, a žluté světlo plulo pod klenbou jako pod zelenou a modrou oblohou pyšně a zářivě jako slunce. Černé, uhelné stěny síně byly proplétány žlutými kyzovými obrazci divukrásných tvarů a nesmírné jemnosti, zářícími jako zlato v hustém světle žluté záře zpod klenby. Mimo to množství zelených, rudých, fialových a žlutých světélek poletovalo ve vzduchu jako svatojanské mušky za krásné letní noci.

Paní Klimkova právě stavěla na stůl, malé Klimče si hrálo pod stolem s modrými blýskavými kamínky na koberci, tkaném z nejjemnějších vlaken pravěkých kapradin. Dcerka utírala svými krásnými žlutými vlasy talíře, pracované z tvrdého uhlí a zdobené zlatými obrazci důlních prací. Sirotek se tak zahleděl do dcerky, že zapomněl pozdraviti a políbiti ruku paní Klimkové.

»Klim klim jdou jen dál klim klim a sednou si u nás klim klim,« zvala hocha paní domácnosti podzemních stvořeníček.

Vzpamatoval se a hnal se po její ruce. Pohladila ho po vlasech a nabídla mu těžké křeslo ze šedého jalového kamene, které se k sirotkovi samo přisunulo.

»Klim klim tak máme po starosti, stará, klim klim,« prohodil Klimek.

A vskutku bylo zle. Museli jíti a pozvati člověka. Neboť u stolu štědrovečerního muselo býti vždycky tolik Klimků, kolik bylo pater v dole, protože každý Klimek měl na starosti jedno patro. Tak stanovil přísný Zemní Duch.

Když bylo prohloubeno nové patro, musel pan Klimek honem opatřovati nového člena rodiny. Tu ležel chudák obyčejně celou noc břichem na stole a plival do tabatěrky, kterou našel u jednoho zasypaného horníka. Klimek myslil, že je to domeček. Ráno potom dala paní Klimkova plnou tabatěrku na žhavá kamna, sypala do ní černý uhelný prášek, modrou skalici a žlutý kyz a při tom říkala:

»Klim klim, malý Klimečku,
vylez klim klim z domečku!«

Někdy to trvalo kratčeji někdy déle než byl Klimeček hotov, ale obyčejně se to stalo v tom okamžiku, když dolem zahučela rána dynamitového výstřelu. Neboť horníci, aby se dostali skalou k uhlí, trhali zemi dynamitem. Když výstřel otřásl horami, nadskočilo víčko tabatěrky a z ní vyskočil malý Klimek, běhal potřeštěně v klikyhákách po síni a volal pořád do omrzení:

»Klim klim klim,
klim klim klim.«

Později naučil se mluviti trochu doma a nějaká slova podchytil u havířů.

Tentokrát sice byla rodina v pořádku, ale v poslední chvíli musel starý Klimek poslati syna na sousední pole, kde prováděli lidé vrtání nové uhelné jámy. Mladého Klimečka už nemohl starý uplivat a proto, aby se nestalo strašné neštěstí, aby plyny nevybuchly a nezačalo hořet v dole, aby voda nezatopila uhelných slují, anebo důl se nezavalil, kdyby nebylo u štědrovečerního stolu tolik Klimků, kolik bylo pater v dole, pozval starý ke štědrovečerní večeři lidské dítě, jež nikomu nepatřilo, neboť bylo osiřelé. Napřed však museli hocha oklimkovati, to je překouzliti jej aspoň na chvíli v bytost Klimka.

Sirotek si musel lehnout břichem na uhelný prach, kolem něho udělali na černé zemi žlutou křídou znamení: dvě a dvě rovnoběžné čáry křížem přes sebe a jejich osm konců ve stejném směru zahnutých a šípkami opatřených tak, že směřovaly tam, odkud se vždy ráno objevovalo slunce nad zemí. Paní Klimkova posypala sirotkovi modrou skalicí záda a žlutým kyzem hlavu. Pan Klimek po pětkráte uplivnul do všech čtyř koutů mezi přečnívající konce čár a každý Klimek si sedl do jednoho kouta na bobek: Klimek, Klimkova, dcerka a malé Klimče. Složili ruce v trubičku k ústům, nadskakovali do výše a při každém poskoku se otočili o půl kola na svém místě. Při tom volali všichni jedním hlasem různých odstínů, jako by různé zvony zvonily stejným úderem srdce:

»Klim klim klim,
klim klim klim.
To je lidský synek.
Klim klim klim,
klim klim klim.
Ať je z něho Klimek!
Klim klim klim,
klim klim klim.«

Klimek zpíval vysokým hláskem, paní Klimkova kovovým a nízkým hlasem, dcerka měkkým středním hláskem a malé Klimče si pomrukovalo jako malé

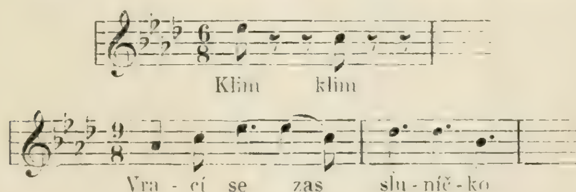
spokojené prasátko, které se nažralo, běhá po dvoře a vrčí si: gmmm, gmmm.

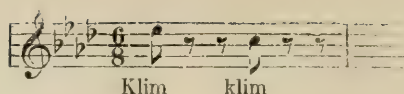
Hoch cítil, že se s ním něco děje, jakási změna, které nedovedl pochopiti a nedovedl zadržeti. Cítil, jak se menší a scvrká, jak mu nohy rychle schnou a hubnou, vousy raší na bradě a hlas blíží se hvízdu píšťalky. I bál se pohnouti a promluviti. Začínalo mu býti blaze. Jasná spokojenost vstupovala do jeho duše. Zdálo se mu, že dovede všechno pochopiti a všechno milovati, co mu ještě kdy v životě přijde do cesty.

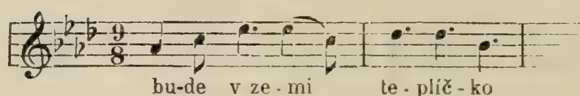
Zelené světlušky kroužily při tom Klimkům kolem hlav ve velikých kruzích, jakoby chtěly sirotka brániti proti kouzlům Klimků anebo dávati pozor, aby se mu nestalo nic zlého. Sirotek se viděl a cítil Klimkem, ale nepociťoval z toho žádného strachu ani hněvu. Slastná ucelenost duše stanula v jeho nitru a jeho bytost byla proniknuta vědomím, že je schopen nesmírného poznání a neobsáhlé lásky.

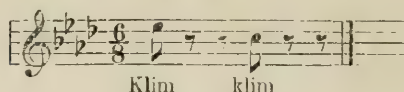
Potom, když sirotka proměnili v Klimka, postavili se všichni do řady vedle sebe: Klimek, Klimkova, sirotek, dcerka, Klimče. Chopili se za ruce a spojili se v kolo. Počali poskakovati každý na svém místě v kruhu. Nakláněli tělo do předu a do zadu a sirotek s nimi, jako by od dávna, pradávna byl býval z rodu Klimků.

Náhle počal starý Klimek točiti celým kruhem v levo. Jali se pomalu postupovati stranou a kolébati vzhůru a dolů rukama. Všichni se nějak rozveselili, hlavně Klimci, že se jim vše dobře povedlo a byl jich plný počet. Starý Klimek se dal do zpěvu a zahlaholil:

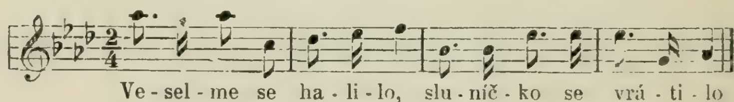

I bylo náhle sirotkovi, jakoby někdo vzal boží slunce se shora, s bílého světa, a přinesl je do podzemní jeskyně pro útěchu obyvatelům uhelných propastí. Jeho lidská přirozenost, kterou nedovedla kouzla Klimků úplně začarovati, vzpomněla si, že tyto dny na celém světě oslavují lidé návrat slunce k zemi, jak často vykládal ve škole pan učitel. Zdálo se sirotkovi, že země se tiše chvěje ve svých hlubinách radostí ze slunovratu. Jakoby se už ani nemohla dočekati, až ji sluníčko obejme prvními teplými paprsky jara a oteplí a prožehne ji svojí láskou.

Rozradostněn, rozběhl se na ráz sirotek v podzemní sluji Klimků a táhl za sebou ve zběsilém poskoku celý kruh a zpívaje, zahelokal:

Divoký let kola se vrátil v prvotní pomalý pohyb a počala zpívati paní Klimkova:

»Klim klim.
Narodil se Pánbíček
klim klim,
oslavíme svátíček
klim klim.«

Zpěvy Klimků kolébaly se ve svém nápěvu jako jejich tancující postavičky. Znělo to měkce, jistě a roztomile jako slezská vánoční koleda. Sirotkova duše vzpomněla si, jak naposled s maminkou a tatínkem koledovali o vánocích doma u teplých kamen a potom šli na půlnoční mši, když sníh chrupal pod nohami a mráz praskal ve vzduchu. V kostele bylo tak milo, že se člověku odtamtud ani nechtělo. Lidé zpívali a všichni se těšili z narození Páně, jako by tento svátek a tato památka měla vnésti jas do jejich zbědovaných a zachmuřených duší.

Vzpomínkami rozradostněn, rozběhl se na ráz sirotek v podzemní sluji Klimků a táhl za sebou ve zběsilém poskoku celý kruh a zpívaje, zahelokal:

»Veselme se, halilo,
sluníčko se vrátilo.«

Divoký let kola se vrátil v prvotní pomalý pohyb a počala zpívati dceruška zlatovlasá:

»Klim klim,
Pánbíček je sluníčko
klim klim,
dává zemi všecičko
klim klim.«

Hlásek její chvěl se jako ocelová struna kovově zvučně a jistě. Sirotkovi se zdálo, že její hlas jako pavučinové vlákno, větrem nesené, zalétá až pod klenbu síně a tam zvoní lehkými, hravými údery o tvrdé klenutí jako horníkův kopáč, zavadí-li náhodou o tvrdý kámen při dolování. Zvuk písně vyšinul se až pod samou klenbu a, udeřiv svou hutností o její tuhou krytbu, roztříštil se na zvonovitém klenutí a padal dolů v souladné stupnici nesčíslných tonů k mramorové podlaze síně. Kulatá síň zazněla zvučným zvukem zvonivě, jako by někdo přehršlí zlatých peněz rozhodil po mra-

morovém dláždění. Srdce chvělo se sirotkovi jak zachráněné ptáče v opojení tímto zvukem milého hlasu.

Nádherou zpěvu a zvuku rozradostněn, rozběhl se na ráz sirotek v podzemní sluji Klimků a táhl za sebou ve zběsilém poskoku celý kruh a zpívaje, zahelokal:

»Veselme se, halilo,
sluníčko se vrátilo.«

Divoký let kola se vrátil v prvotní pomalý pohyb a počalo zpívati Klimče:

»Klim klim,
Sluníčko je Pánbíček
klim klim,
hřeje zemi z jesliček
klim klim.«

Sotva Klimče dozpívalo, rozběhl se na ráz sirotek v podzemní sluji Klimků a táhl za sebou ve zběsilém poskoku celý kruh a zpívaje, zahelokal:

»Veselme se, halilo,
sluníčko se vrátilo.«

Divoký let kola se ponenáhlu mírnil, točili se pomaleji, až zůstali státi. Pustili ruce, rozestoupili se šířeji a točíce se každý na svém místě, tleskali rychle rukama a zpívali všichni rázem jako jedněmi ústy:

»Klim klim, Sluníčko teplíčko, klim klim,
klim klim, Pánbíček svátíček, klim klim,
klim klim, Sluníčko všecičko, klim klim,
klim klim, Pánbíček z jesliček, klim klim.«

Potom hocha posadili pěkně ke stolu mezi paní Klimkovou a její zlatovlasou dcerušku. Předkládali hochu nejlepší jídla a činili mu pomyšlení.

Do síně přilétala stále nová a nová světélka zelená.

rudá. fialová a žlutá. Když sirotek na to hleděl s údivem, pravil mu starý Klimek:

»Klim klim — to jsou duše — klim klim — zabitých v dole havířů. Klim klim. Přilétají sem klim klim každý Štědrý večer na návštěvu klim klim a všichni slavíme spolu klim klim Slunovrat a Narození Páně klim klim při štědrovečerní večeři. Klim klim zelená světélka klim klim jsou nezkušení hoši. Klim klim. Ta rudá klim klim jsou neženatí ohniví jinoši klim klim prudcí a neopatrní. Klim klim. Fialová jsou ženatí klim klim, kteří touží při práci klim klim po ženě a dětech klim klim. A žlutá to jsou klim klim vdovci klim klim a staří lidé. Klim klim. Přibývá jich klim klim od roku do roku klim klim. Zvláště od té doby klim klim, co se vaši páni dolů klim klim stali tak hrabivými klim klim a lakomými klim klim, že nešetří ani klim klim bezpečnostních opatření a klim klim ženou horníky v práci klim klim jako šílený strojník lokomotivu klim klim jen, aby tu zem klim klim co nejdříve vykradli klim klim.«

Když Klimek mluvil, zaznělo co chvíli klim, jako by mu někdo do řeči zvonil na ocelové struně, tak že celá Klimkova řeč byla provanuta zvonivými klim jakoby sladkými údery hudby, utajené někde v hlubinách země.

Tož byla hostina veliká a rozkošná. Tichá hudba šla sem z hlubin země jako daleká sladká a teskná vzpomínka. Touha, síla, krása, rozkoš, nádhera, dobrota šly vespolek sirotkovou duší.

Nejlepší jídla, jakých synek ještě nejídal, neviděl, ba o nich nikdy ani nečetl ani neslýchal, všechno zde bylo i to, co kdysi vídal u lahůdkářů za oknem, když chodil s hladovým žaludkem kolem, to všechno a, nač jen pomyslil a, co si zamanul, stálo v minutce na stole, jako by s nebe spadlo.

Dcerka předkládala hochu a pobízela ho stále k jídlu. Nalévala mu do zlatých, rozkošně vykroužených pohárů jakéhosi modravého vína, které osvěžovalo jako spánek po práci a jako povětří lesa. Synek se shlížel ve tvářince své roztomilé sousedky jako v zrcadle. Zdála se mu podobnou velice něčemu milému a známému, ale nedovedl se upamatovati. Jednou jakoby viděl tvář matčinu, jak vypadala za mlada na podobence, hned na to podobala se dcerka Klimků Matce Boží z prastarého kostelíka nahoře a v jedné chvíli měla dokonce tytéž rysy a tentýž výraz ve tváři jako strojníkovo děvčátko, malá Slávečka. Modré oči jí zářily zpod černých brv jako letní nebe po bouři z mraků a zlaté vlasy vinuly se jí v prstencích kolem růžových tváří jako sluneční paprsky.

Hoch byl jako v nebi. Pouze vánoční stromek mu chyběl. Pomyslil, jak by bylo krásné, kdyby tu byl.

V té chvíli pohaslo žluté světlo pod klenbou. Světélka zachumelila a roztančila se po síni. Zelená srazila se v řetězce a řady, utvořila slabounký, zelený strůmek, který rostl vůčihledě, mohutněl a sílil v kmeni. Narůstaly mu větve za větví, větvičky a na nich jehličí. Zaplála rudá světélka a na větévkách se hned tvořily fialové zářivé ozdoby, hvězdnaté a kruhovité, a žluté dárky. Byly tu hračky, malé strojky, koníčky, létadélka a vzdušné loďky, domky a korábky a mnoho, mnoho nevídaných hezkých věcí, kterých sirotek ani neuměl pojmenovati. Stromek zelenal se lesem a voněl matčinými polibky. Utěšoval srdce a rozradostnil oči. Voněl a šuměl jako nejkrásnější stromové dítě živého lesa.

Trvalo to však jen chvilku, jen co by očí nabažil pohledu. Jakoby přišla větrná smršť, zachumelilo se náhle rudě, zlatě, zeleně a fialově a stromek zmizel očím jak v mlze. Zase zaplálo žluté světlo pod klenbou.

Sirotek nevycházel z údivu a blaženství. Dcerka mu

klimkala pořád něco pěkného a veselého do ucha o svých roztodivných hrách, o hornících, jak je ráda škádlí a pak jim utíká. Synek už byl celý pryč. Poslouchal ji s otevřenými téměř ústy a tak mu bylo nějak dobře u srdce, že by byl tak seděl rád dlouho a dlouho a poslouchal zvonivé klimkání a smích zlatovlasé dcerušky Klimkovy celou noc a celý den bez jídla a beze spánku. I zapomněl synek na stroj, na důl, na svět, na všechno a jen poslouchal, chvěl se blažeností a byl jako v ráji. Zdálo se mu jakoby Klimek byl jeho tatíčkem pozemským a paní Klimkova jeho maminkou. Tak ho měli rádi a tak pěkně a mile s ním jednali jako s vlastním. Přál jim v srdci všechno dobré, neboť takové lásky nezažil již dávno.

Večeře skončila se sama sebou, když všichni přestali jísti a počali se rozhlížeti kolem sebe. Stůl se uprázdnil, jakoby příbory s jídlem a nápojem vsákly do desky, takže sirotek ani nepozoroval, jak a kdy se to stalo.

Na Klimkův pokyn schoulilo se žluté světlo pod klenbou samo v sebe a pohaslo. Počal rej světélek, kterých se zatím sletělo do síně takové množství, že, když se zarojila tu, jakoby vytryskl déšť zlatých fialových, rudých a zelených jisker. Světélka zlatá a fialová se rozběhla po síni, tvořila kruhy a čáry a hrála si v rychlém střídání barev a tvarů, až oči přecházely. Zelená světélka se srazila v jednom koutě v zelený vršek s vysokými stromy až pod klenbu a širokými keři, na kterých seděli fialoví ptáci se žlutýma očima, houpaly se žluté plody a pod nimi kvetly modré kosatce a žluté růže. Kol vrcholků stromů rozsypala se rudá světélka jako hvězdičky a planula vesele. Všechno vonělo tajemnou vůní, kterou země dává polím a lesům.

Zatmělo se, zazářil žlutý blesk, zachumelilo se v koutě a v okamihu stál tam modrý chrámek se zelenou stře-

chou. Okna jeho zářila rudým světlem a na věži leskl se jako slunce zlatý kříž. Sladká měkká hudba koledy plynula tichounce do hodovní síně, jakoby vánkem větru nesena odněkud z daleka z uhelných slují a propastí země matičky.

Chvíli... Vše se otřáslo a už bylo slyšeti hrčení vozíků, bylo viděti fialové štoly a rudé horníky při práci s tělem až po pás obnaženým. Zelené vozíky se žlutými světly uháněly nahoru a dolů po svážných chodbách.

A zas... Jako by blesk udeřil, všechno se rozbilo a nastala tma. Ale hned v zápětí se objevila divoká krajina horská, zasněžená ubohá vesnička, rozbitá chalupa, podobná chlévu a v ní žena s dítětem, zářícím jako vycházející sluníčko. Žena se choulila zimou a pěla tichounce nějakou sladce tesknou ukolébavku. Na blízku pospíchali pastýři s rudými světly a každý nesl nějaký malý dárek, jak to horská salaš poskytovala. V dálce táhly se tři bohaté karavany velbloudů s dary mocných a moudrých králů od východu. A nade vším vznášeli se v modrém vzduchu bílí andělé...

Za chvíli strhl se vítr a sněhová chumelice, ve které zmizel obraz betlemského narození. Ve zlatém dešti, který se potom spustil k zemi, bylo viděti fialovou chaloupku v zelené zahrádce. Okna byla ozářena a u stolu seděla matka a sirotkův otec. Hoch vyskočil, chtěl běžeti k chaloupce a volati do okna jako člověk na milé lidi, neboť tato láska přemáhala všechna kouzla Klimků. V tom však starý Klimek ulekán mávnul rukou, světélka se rozsypala jako písek po síni a ležela chvíli klidně v neladu na zemi.

Pojednou něco zachvělo místem a světélka počala rychle utíkati v šíleném kvapu, takže v síni nastala divoká rudě zeleně fialově zlatá chumelenice světélková. Právě v tom okamžiku prošla země vrcholným

bodem slunovratu a zachvěla se radostí a rozkoší ve svých hlubinách. Vždyť se vracela opět do blízkosti slunce. Nastával nový život se starou prací. Všechno hnalo se ke svým úkolům, jak je cítilo v sobě. Ve chvilce bylo v podzemní síni Klimků pusto, jen pod klenbou zářilo znovu nepohnutě dále zlaté světlo těžkou září.

Všichni Klimci povstali a hoch viděl, že je konec radosti. Bylo již na čase, neboť kouzlo z něho pomalu prchalo. Na rozkaz paní Klimkové musela mu dáti dcerka hubičku. Chytila ho za obě líce a dala mu takovou rozkošnou štípanou pusu, že až hoch vykřikl polo blahem, polo bolestí:

»Oj, klim klim!«

Nijak se nedivil, že říká klim klim. To však také byla první a poslední jeho slova takto mluvená, neboť touto hubičkou vzato bylo od sirotka zpět kouzlo zaříkání Klimků a synek byl zase obyčejným člověkem. Přišel čas, aby již odešel. Nechtělo se mu, ale utajil v sobě chuť zůstati a, aby se nezdál neodbytným, políbil paní Klimkové ruku, stiskl ručku, kterou mu podala zlatovlasá dceruška Klimků, pohladil malé Klimče po lněných vláscích a poděkoval za pohoštění. Uklonil se třikráte v sálu a ještě jednou na prahu a šel.

Pan Klimek ho zase vyprovázel. Před nimi šlo žluté světlo jako dříve, když šli sem. Zase se prodírali dlouho podzemními chodbami. Prošli mnohá a mnohá místa, kde nikdy nikdo nebyl a kam snad nikdy nevkročí lidská noha, až přišli k vysoké skalní stěně, která uzavírala úplně cestu. Hochu vstoupila do duše obava a tázal se sám sebe, jak asi teď vyvázne z této pasti uhelné země.

Klimek se zastavil. Světlo stálo u jejich nohou, neboť ani ono nemohlo dále.

»Klim klim,« řekl Klimek: »Jsi dobrý hoch klim

klim a sirotek nebojácný klim klim. Pěkně jsi se choval klim klim a nebál se klim klim. Za to, že jsi s námi klim klim ztrávil Štědrý večer klim klim, dočkal s námi Slunovratu klim klim a zachránil nás klim klim od útrap a neštěstí klim klim, a za tvé dobré srdce klim klim, že jsi místo starého strojníka klim klim zůstal samojediný na horách klim klim, chci tě odměnit klim klim.«

Po těch slovech vyňal synkovi větévku z kabátové dírky a dýchl na ni volaje:

»Klim klim klim země kouzla
klim klim by v proutek vklouzla!
Duše země, uhelných slojí,
proutku dej moc čarovnou svojí!
Klim klim klim země kouzla
klim klim již v proutek vklouzla.«

Skončiv kouzelné pořekadlo, vetkl Klimek hochu zase proutek do kabátové dírky a řekl mu:

»Klim klim za touto stěnou klim klim na oné straně klim klim táhne se podél klim klim pásmo uhlí klim klim velmi bohaté klim klim a stačí lidem klim klim na mnoho a mnoho let klim klim. Za nějaký čas klim klim dojdete s této strany klim klim s pracemi klim klim k oné stěně. Klim klim. Pásmo uhlí klim klim se vám naprosto ztratí klim klim. Lidé budou klim klim marně hledati klim klim, lámati si hlavy klim klim nad plány klim klim a kopati klim klim. Ty však klim klim sejdeš dolů klim klim s větévkou klim klim, které dostalo se klim klim nyní kouzla země a klim klim, drže větévku klim klim v obou rukou klim za oba konce klim klim vodorovně před sebou klim klim, půjdeš klim klim, kam se ona klim klim bude chvěti klim klim a kloniti klim klim. Zůstaneš státi klim klim, až větévka klim klim stane klidně klim

klim ve tvých rukou klim klim. A bude to klim klim zde u této stěny klim klim. Poradíš zde kopati klim klim a tak najdeš klim klim odměnu za čin klim klim smělého srdce klim klim. Jen nikomu klim klim neříkej ničeho klim klim napřed klim klim. To je můj dík klim klim.«

Potom zahnul Klimek podél stěny na levo a, hle, tu světélko našlo malou chodbičku, která se šířeji otevřela, propustila je a zase se za nimi srostla v původní velikost. Šli ještě kousek, zahnuli za roh a tu již slyšel sirotek chod svého stroje a poznal známá místa.

»Klim klim měj se dobře, synku, klim klim a buď vždy klim klim uctivého a odvážného srdce klim klim.«

S těmi slovy najednou se Klimek s hochem rozloučil a zmizel. Světélko ztratilo se s ním. Synek zůstal ve tmě. Ohlížel se, volal, ale nikde ani dušičky, jen pusté daleké chodby hlučely ozvěnou jeho hlasu.

Po tmě dotápal se ke svému stroji. Rozsvítil lampu u pasu a usedl si k čerpadlu, které v té chvíli přestalo jíti samo sebou mocí kouzla Klimkova. Uvedl stroj znovu do pohybu.

I seděl sirotek a myslil na lidi nahoře, jak užili Štědrého večera a jak sám ho užil. Únava ho zmáhala i počal znova podřimovati. Brzy přišel jiný strojník z druhé směny a vystřídal hocha.

Sirotek přišel domů a byl pěkně uvítán. Ptali se ho, jak se měl a dávali mu hned teplou snídani. Odpovídal, že dobře, ale více nemluvil. Nikomu neříkal o své pouti dolem ani o tom, co zažil a uviděl u Klimků.

Po čase na vše zapomněl a jen někdy táhly mu hlavou nejasné vzpomínky jako zapomenutý krásný sen.

SIROTKŮV OBJEV

III.

ZTRÁTA UHLÍ, ZKÁZA MĚSTA A SIROTKŮV OBJEV.

Život plynul lidem po vánocích jako před vánocemi zase v denních starostech a nový rok přinesl lidem jen nové starosti v práci venku i v domácnostech.

Tu však se stalo, že na jámě, kde sirotek pracoval, nejbohatší pásmo uhlí najednou končilo, jako by se byla skála utrhla a spadla někam do propasti země. Na závodě byli úředníci jako bezhlaví. Počítali, hledali, kopali, ale marně. Jako by ďas byl celé pásmo uhlí najednou proměnil v tvrdý kámen. A přece tam někde uhelné pásmo muselo pokračovati. Tak nepřirozeně to najednou nemohlo končiti. Strach o chleba rostl u všech, od vrchního správce závodu až k poslednímu popelaři v topírně. Vypsali pánové konečně odměnu tomu, kdo nalezne ztracenou žílu uhlí. Všechno nadarmo. Uhlí zmizelo, jako by v těch místech od věků po něm nebylo ani památky. A byl to nejbohatší důl v okolí.

Bylo málo uhlí, málo práce, těžba vázla. Horníci trpěli bídu, neboť jednak byli propouštěni z práce, jednak pracovali jen dva tři dny v týdnu. S úpadkem uhelné těžby upadali obchodníci a řemeslníci i menší tovární podniky v kraji. Bylo třeba zavříti obchody a dílny. Nebylo uhlí, nemohlo se pracovati, nebylo ani zákazníků. Lidé se uskrovňovali ve svých potřebách, neboť nebylo vyhlídky, že bude lépe a sama nouze dovolovala jim zaopatřiti si sotva to nejnutnější. Všechno šlo s kopce, upadalo, hynulo a pomoc nepřicházela odnikud. Bylo zřejmo, že musela přijíti jen z lidí samých od jejich důmyslu a odvahy. Ale všem se zdálo, že

bude lépe vystěhovati se z města a ponechati je osudu jako vodou a bleskem rozviklaný dům.

Nesmírná bída nastala v kraji. Chléb byl pamlskem u chudších lidí. Též sirotek trpěl hladem, neboť nejmladší byli nejdříve propuštěni z práce. Jinou práci bylo při všeobecném bezrobotí těžko dostati. I sedával sirotek zasmušile v koutě u strojníka, který též jako všichni ostatní na závodě a ve městě trpěl nouzi s rodinou.

Jednoho dne nastala taková bída v rodině, že nebylo zač koupiti ani zemáků. Strojník seděl smuten, jeho žena seděla smutna a děvčátko plakalo hladem.

»Strýčinku, dej mi kousek chleba, malý jenom, takový kousíček . . .« prosila Slávečka, odměřujíc na ukazováčku žádaný chléb.

A zas jako tenkráte o Štědrém večeru, když Slávečka plakala, sevřelo se hochu srdce cizí bolestí jakoby vlastní, ale rady nevěděl. Zoufalství vkrádalo se mu do srdce a zdálo se mu čím dále tím urputněji, že než takto žít, bylo by lepším vrhnouti se do těžní jámy po hlavě dolů a nechati se roztříštiti v hlubině. Bránil se té ničivé myšlence a přemýšlel, jak by mohl pomoci jiným i sobě. Přemýšlel hodinu, dvě, lámal si hlavu starostí, jak pomoci, ale nemohl ničeho vymysliti a na nic moudrého přijíti. Vyhladovělý mozek byl neschopný práce, neschopný myšlenky, neschopný nápadu.

Tož, když tak sedí, přemýšlí a dívá se na své pracovní šaty na zdi, spočine mimoděk okem na větévce z vánočního stromku, která zůstala ještě v kabátové dírce. Hle, byla ještě zelená, jako by to bylo teprve včera, co ji Slávečka utrhla se stromečku.

Náhle, jakoby sirotkovi někdo roušku strhl se zahalené paměti, vynoří se mu v hlavě vzpomínka na vánoční noc. Vstává jako ve snách, obléká špinavé šaty,

obouvá rozbité boty a beze slova odchází zasněně ven jako by ho vedl nějaký noční přízrak. Přijde na závod a vykládá horníkům, kteří se radili v hloučcích na nádvoří, o skrytém pásmu uhlí, které mu ukázal důlní duch Klimek. Staří havíři se mu vysmáli, aby nepletl bájek. Když však stále vedl svou, zavedli ho do kanceláře. Ani tu mu nevěřili a říkali, že škoda každé další práce a nákladu, že je to jenom zbytečné vyhazování peněz.

Ale na synkovy stálé prosby a zvláštní prorocké mluvení, když se Bohem zaříkal a dušoval se na své spasení, že ví o ztraceném pásmu uhlí, učinili ještě poslední pokus a dali sjeti synkovi dolu. Měřiči, střelci, horníci a vozači sjeli se sirotkem a čekali na jeho pokyn, aby se dali hned do práce, kde jim synek ukáže.

Sotva se ocitnul smutný synek v dole na tisíc metrů hluboko pod zemí, oživnul náhle jako v objetí matičky. Všechno se v něm rozveselilo a rozjařilo. Vzpomněl si na Klimkovo poučení, jak hmatati proutkem v hlubinách země, aby našel cestu k uhlí. Vyňal proutek z kabátové dírky, vzal jej do každé ruky za jeden konec před sebe vodorovně a kráčel černou tmou uhelných propastí země sám beze světla tak jistě a bezpečně, jako by chodil nahoře po bílém světě. Nesmírná síla jakási, nadšená a zářivá, rozložila se mu po těle. Proutek chvěl se v jeho rukou, jako by se napájel sladkou a osvěživou elektřinou země. V synkově bytosti hýbalo se něco příbuzného s uhlím. Sirotkovi se zdálo, že v jeho krvi obíhají miliony malinkých prášečků uhelných, že jeho kosti, maso, krev, celá jeho bytost prosáklá je uhelným prachem a prorostla uhlím jako pravěká skála.

Celé okolí bylo pro sirotka mrtvé a němé. Jen ztracené uhelné pásmo v hlubinách země mluvilo k němu tichým praskotem svých vrstev a sykotem uhelných

plynů. Zářilo sirotkovi ve tmě žlutým kyzem přes vrstvy jalového kamene na sta metrů do dálky, zavánělo mu vůní starých stromů a kapradin pralesa. Lákalo a přitahovalo jej z dálky k sobě jak ohromný magnet ocelové zrníčko.

Nikdo z průvodců necítil toho laskání uhelné země. Bytosti ostatních byly mrtvé a necitelné k těmto projevům lásky země matičky. Jenom sirotek samojediný cítil ono přejemné objímání uhelných vrstev, slyšel a chápal tajemnou řeč uhelné země a šel odevzdaně a slepě za jejím voláním.

Prošli kus cesty, vedeni sirotkem. Tápali často neznámými chodbami a prolezli několika starými zavalisky, až přišli k vysoké stěně skalní, která uzavírala úplně cestu. Proutek se přestal chvěti a také nadšená zářivá síla, která svírala dosud sirotkovu bytost, povolila a vyprchala. Sirotek se zastavil a kázal kopati.

A, hle! Zavrtali, vložili dynamit a zapálili. Zahřměla rána, zatřásla se země, roztrhla se skála a zasvítilo uhlí. Pásmo uhelné bylo zase tu, mohutné a jadrné, pravý zlatý důl světa na mnohá a mnohá leta.

Uhelný kraj zajásal novou nadějí. Sirotek dostal hned peněžitou odměnu a pomohl strojníkovi z bídy i Slávečce od hladu. Všichni lidé dobrořečili sirotkovi, že jim dal opět to, co je obsahem a oporou lidského života: práci a chléb.

Závodní si počal hocha více všímati. Dal ho učiti do horní školy a po čtyřech letech jej udělal dozorcem. I při vyšším postavení svém zůstal sirotek dobrým člověkem a byl oblíben stejně u horníků jako u závodního, který se obracel vždycky nejprve k němu o radu.

Když dozrál sirotek v muže a strojníkova Slávečka v roztomilou pilnou dívku, vzal si ji za žínku a zařídil si s ní útulné hnízdečko. Ve třech letech měl tři

dětičky, doma bylo vždycky hodně křiku, pláče nebo smíchu, takže měl sirotek vždycky potom veselý a hlučný Štědrý večer. Nikdy již mu nebylo tak smutno jako v oné noci, kdy byl sám v dole a zažil slavnost Slunovratu a Narození Páně u Klimka. Několikráte potom pátral sirotek, nyní již pan důlní, po Klimkovi a poptával se horníků, jestli ho neviděli, aby se mu mohl poděkovati. Ale nikdo neměl toho štěstí jako sirotek, protože nikdo neměl tak dobrého a odvážného srdce.

OBSAH.